

ЕТИКА МЕДІАДІЯЛЬНОСТІ

Методичні вказівки та завдання (рекомендації) для набуття фахових компетентностей і закріплення програмних результатів навчання здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 061 Журналістика

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МОРСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет по роботі з іноземними студентами
Кафедра журналістики та мовної комунікації

Коваленко А. Ф.

ЕТИКА МЕДІАДІЯЛЬНОСТІ

Методичні вказівки та завдання (рекомендації) для набуття фахових компетентностей і закріплення програмних результатів навчання здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 061 Журналістика

Одеса
2026

УДК 070.41(075.8)

К 56

Укладач:

Коваленко Алла Федосіївна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики та мовної комунікації

Рецензенти:

Задорожня Аліна Григорівна, кандидат політичних наук, доцент кафедри журналістики, реклами та медіакомунікацій Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Якубовська Марія Георгіївна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри інформаційної діяльності та медіакомунікацій Національного університету «Одеська політехніка»

*Рекомендовано до друку
кафедрою журналістики та мовної комунікації
Протокол № 11 від 13.05.2026 р.
Вченою радою ФРІС
Протокол № 11 від 25.05.2026 р.*

Коваленко А. Ф.

К 56 Етика медіадіяльності : Методичні вказівки та завдання (рекомендації) для набуття фахових компетентностей і закріплення програмних результатів навчання здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 061 Журналістика 2 курсів денної та 1 курсу денної та заочної форм навчання. Одеса: Видавець С.Л. Назарчук, 2026. 31 с.

Методичні вказівки містять мету, завдання курсу, тематику практичних занять, творчі завдання, завдання для самостійної роботи й питання для різних форм контролю. Для виконання самостійної роботи і вивчення дисципліни наведено перелік тем для власного матеріалу, рекомендації щодо його написання і презентації, моніторингу медіа, рекомендовану літературу та електронні ресурси тощо.

Методичні вказівки призначені для здобувачів вищої освіти денної форми навчання.

УДК 070: 37.0 (072)

© ОНМУ, 2026

ЗМІСТ

Передмова	
Тематичний план та завдання до практичних занять	
Методичні рекомендації до виконання завдань для практичних занять	
Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи	
Питання для підсумкового контролю	
Рекомендована література	

ПЕРЕДМОВА

Метою ОК 19 «Етика медіадіяльності», яка є частиною циклу професійної підготовки, є формування знань щодо професійної діяльності через обізнаність із законодавчою базою України в галузі журналістики та культури журналіста-фахівця, який реалізує свої права та обов'язки громадянина та фахівця у своїй сфері; дотримання моральної культури журналіста, критичного мислення та національної і соціальної толерантності; створення власного журналістського продукту з дотриманням етичних норм.

Дисципліна вивчається в комплексі інших дисциплін третього семестру, її знання використовуються під час вивчення освітніх компонентів циклу професійної підготовки відповідно до структурно-логічної схеми освітньо-професійної програми, зокрема «Міжнародна журналістика», «Журналістське розслідування» тощо.

Курс, розрахований на 20 годин лекційних і 20 годин практичних занять, спрямований на розвиток спостережливості, аналітичного соціально-психологічного стану аудиторії, окремих груп, людей різних вікових категорій тощо та відповідального ставлення до медіаконтенту в кризових ситуаціях, під впливом цифровізації медіа та війни в Україні.

Завдання, поставлені для реалізації мети, які передбачають:

- знати основні поняття, принципи й законодавчі норми (Закон про медіа, Етичний кодекс українського журналіста, законодавство в галузі друкованих медіа, радіо та ТБ, онлайн медіа тощо), їх історію та процеси формування;
- свої права та обов'язки під час виконання професійних завдань;
- принцип дії та норми Європейського суду з прав людини;
- правила і вимоги щодо збору та подачі інформації;
- норми авторського права та суміжних прав;
- явища професійної дифамації, способи захисту від неї та відшкодування збитків;
- способи й правила висвітлення проблем соціально вразливих груп громадян;
- вимоги щодо висвітлення подій в умовах катастроф, стихійних лих, війни, виборчих кампаній тощо;
- знати про джінсу, рекламу, пропаганду й контрпропаганду;
- ідентифікувати ботів, тролів, фейки, дипфейки тощо;
- вміти створювати власний журналістський твір із слідуванням усім етичним нормам та стандартам;
- вміти аналізувати прецеденти порушення норм журналістської етики в українському та світовому медіасередовищі;
- уникати мови ворожнечі, поширення флейму, стереотипів, різного типу дискримінації.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ТА ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття № 1

Теоретико-методологічні аспекти етики медіадіяльності. Кодекси журналістської етики

Питання для обговорення

1. Що таке журналістська етика?
2. Яке місце соціальної відповідальності медійника серед міжнародних принципів?
3. Які стандарти увійшли увійшли в Кодекс українського журналіста?
4. Назвіть основні кодекси, резолюції та настанови, на які може у своїй діяльності орієнтуватися український журналіст.
5. Розкажіть про оновлені положення "Закону про медіа" (2023).
6. Роль та функції КЖЕ в Україні. Історія і сучасність.
7. Чим корисні дослідження професійних стандартів в українській журналістиці Інституту масової інформації?
8. Діяльність Національної Ради з питань телебачення та радіомовлення і Незалежної медійної ради.

Завдання:

Підготуватися до дискусії: проаналізувати матеріали та рішення КЖЕ щодо повноти та об'єктивності інформації, відкоремлення фактів від припущень, балансу думок, роботи журналістів із джерельною базою тощо (на прикладі рішення КЖЕ «Щодо матеріалу «України молоді» про Антона Дробовича» URL: <https://cje.org.ua/complaints/shchodo-materialu-ukrainy-molodoi-pro-antona-drobovycha/>

Література:

1. Журналістська етика: Посібник для підготовки до державного іспиту/ за ред. В. Мостового та В. Різуна. Київ, ТзОВ «ЗН УА», 2014. 224 с.
2. Компанія «Нью-Йорк Таймс». Питання етики в журналістиці. URL: http://www.aup.com.ua/uploads/NewYork_Times.pdf
3. Комісія з журналістської етики. URL: <https://cje.org.ua/>
4. «Медіакомпас: путівник професійного журналіста» <https://imi.org.ua/books/mediakompas-putivnyk-profesijnoho-zhurnalista-i1912>
5. Національна Рада України з питань телебачення і радіомовлення. URL: <https://www.nrada.gov.ua/> (дивитися рубрику «Учасникам ринку»)
6. НСЖУ. URL: <https://nsju.org/navchannya/slovyk-vijny-yak-pravylny-vyslovlyuvatysya-pidchas-vijny/>
7. Незалежна медійна рада. URL: <https://mediarada.org.ua/>
8. Центр демократії та верховенства права URL: <https://cedem.org.ua/>
9. Редакційні настанови БІ-БІ-Сі. URL: https://uu.edu.ua/upload/Osvita/Navch_metod_d_t/Navch_metod_materiali/Zhurnalistika/Redakciyni_nastanovi_BBC.pdf

Практичне заняття № 2

Стандарти та їх порушення в журналістиці

Питання для обговорення

1. Розкажіть про шість основних стандартів української журналістики.

2. Як корелює метод «маски» з етикою професійної діяльності?
3. У яких ситуаціях використання методу «маски» виправдане?
4. Чому «жовта преса» - явище, що несумісне з журналістською етикою? Аргументуйте відповідь.
5. Якими кодексами та нормами регулюється втручання в особисте життя в журналістиці?

Завдання:

1. Підготуватися до дискусії: рекомендації та рішення КЖЕ щодо повноти та об'єктивності інформації; представлення точки зору опонентів; заборони дискримінації (на прикладі рішення КЖЕ «Щодо матеріалів «Кременчук Today» про подробиці особистого життя заявника» URL: <https://cje.org.ua/complaints/shchodo-materialiv-kremenchuk-today-pro-podrobytsi-osobystoho-zhyttia-zaiavnyka/>)
2. Знайти власний приклад з будь-якого українського медіа щодо порушення шести стандартів.

Література:

1. Гарматій О. Баланс думок у висвітленні конфлікточутливих тем: проблеми дотримання. Людина в українському суспільстві в системі цінностей прав людини: сучасний вимір медіадіяльності: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р.). Київ: Інститут журналістики С. 12-17. URL: http://journ.univ.kiev.ua/nauka1/wp-content/uploads/2021/05/Zbirnyk_human21.pdf
2. Журналістська етика: Посібник для підготовки до державного іспиту/ за ред. В. Мостового та В. Різуна. Київ, ТзоВ «ЗН УА», 2014. 224 с.
3. Термінологічний словник російсько-української війни / за ред. М. М. Слюсаревського ; упоряд. С. Л. Чуніхіна. Київ : Ін-т соціальної та політичної психології НАПН України, 2022. 20 с. URL: <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2022/04/%>

Практичне заняття № 3

Маркери етичних порушень у матеріалах. Мова ворожнечі, стереотипи.

Питання для обговорення

1. Що таке дискримінація? Які характерні ознаки дискримінації за гендерними, релігійними, віковими ознаками можна виділити?
2. Яким чином проявляється дискримінація за гендерними ознаками в Україні на сучасному етапі?
3. Яка юридична відповідальність передбачена Законом про медіа, Законом «Про інформацію» тощо за прояви дискримінації?
4. Чи достатньо висвітлено в українських медіа проблеми осіб з інвалідністю, хронічних хворих чи людей з психічними розладами? Аргументуйте відповідь прикладами.
5. Чому, на Вашу думку, у вітчизняному інфопросторі поширені реклама та фейки в галузі медицини? Спрогнозуйте перспективи цього явища у зв'язку з прийняттям нового Закону про медіа.
6. Як сучасні українські медіа можуть уникати стереотипізації?
7. Яким чином регіональна журналістика повинна висвітлювати питання соціальних та національних конфліктів?

8. Що таке мова ворожнечі? Назвіть основні прояви мови ворожнечі в журналістських матеріалах.

Завдання:

1. Знайдіть в українських медіа журналістський матеріал з дискримінації за гендерними, релігійними, віковими ознаками тощо.
2. Аргументуйте відповіді на практичних заняттях, опираючись на проаналізовані матеріали.
3. Поміркуйте над рішенням та рекомендаціями КЖЕ «Щодо етеру «Хеппі Ранок» на радіостанції «Хіт FM» URL: <https://cje.org.ua/complaints/shchodo-eteru-kheppi-ranok-na-radiostantsii-khit-fm/>
4. Опрацюйте результати моніторингових досліджень (2023) Інституту масової інформації: «Гендерний баланс» URL: <https://imi.org.ua/monitorings/genderna-rivnist-cherez-134-rokyuyak-ukrayinski-onlajny-utverdzhuyut-seksyzm-v-media-prostori-i63145>
5. Ознайомтеся з матеріалами «Методологія моніторингу гендерного балансу в онлайн-медіа» URL: <https://imi.org.ua/monitorings/metodologiya-monitoringu-gendernogo-balansu-v-drukovaniih-ta-internet-zmi-i28532> та «Представленість жінок у регіональних онлайн-медіа знизилася на 9% за рік повномасштабної війни – ІМІ» URL: <https://imi.org.ua/monitorings/predstavlenist-zhinok-v-regionalnyhonlajn-media-znyzylas-na-9-za-rik-povnomasshtabnoyi-vijny-imi-i51238>

Література:

1. Гарматій О. Баланс думок у висвітленні конфліктозучливих тем: проблеми дотримання. Людина в українському суспільстві в системі цінностей прав людини: сучасний вимір медіадіяльності: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р.). Київ: Інститут журналістики С. 12-17. URL: http://journ.univ.kiev.ua/nauka1/wp-content/uploads/2021/05/Zbirnyk_human21.pdf
2. Дячук К. «Жінки в медіа» запустили інтерактивну мапу онлайн-атак на журналісток. URL: <https://imi.org.ua/news/zhinky-v-media-zapustily-interaktyvnu-mapu-onlajn-atak-na-zhurnalistok-i67154>
3. Журналістська етика: Посібник для підготовки до державного іспиту/ за ред. В. Мостового та В. Різуна. Київ, ТзОВ «ЗНУА», 2014. 224 с.
4. Закусило М. Діти в медіа: як висвітлювати й дотримуватися основних правил. Телекритика: Спеціальний звіт. Київ, 2016. 48 с. URL: https://ms.detector.media/content/files/deti_v_media_web_new.pdf

Практичне заняття № 4

Дифамація

Питання для обговорення

1. У чому полягає суть і природа дифамації?
2. Опишіть коло учасників процесу дифамації.
3. У який спосіб сьогодні вирішуються судові справи про дифамацію? Назвіть і проаналізуйте відомі Вам справи про дифамацію в журналістиці.
4. Яким чином корелюється перевірка фактів і професійна порядність журналіста?
5. Як журналістові забезпечити конфіденційність власних джерел і уникнути професійної дифамації?
6. Що Ви знаєте про юридичну та моральну відповідальність журналіста в контексті питання про професійну дифамацію?

Завдання:

1. Навести приклади та проаналізувати випадки дифамації щодо українських журналістів у вітчизняних медіа.
2. Прочитати й проаналізувати матеріал «Комісія Запорізької НСЖУ підтвердила, що ЗМІ власника «Хортиці» здійснювали тиск на редактора «Суботи плюс» <https://imi.org.ua/news/komisiya-zaporizkoji-nsju-pidтверdila-scho-zmi-vlasnika-hortitsi-zdiysnyuvali-tisk-na-redaktora-i10044>». Визначити порушення щодо дифамації.
3. Проаналізувати приклади виправлення матеріалів журналістами з урахуванням зауважень на прикладі матеріалу В. Троян «Центренерго» позивається до журналістки Біhus.Info: вимагає видалити блог та 1 мільйон гривень (виправлено)». URL: <https://imi.org.ua/news/tsentrenergo-pozyvayetsya-do-zhurnalistky-bihus-info-vymagaye-vydalyty-rozsliduvannya-ta-1-miljon-gruven>
4. Переглянути серію про дифамацію «Медіаграмотний світ». URL: (<https://www.youtube.com/playlist?list=PLMX530JG9WtnagLAXO0rx3FfiwJcu9BA8>)

Література:

1. Новицький А.М., Новицька Н.Б. Щодо поняття «дифамація» як інституту права. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=http://soclaw.idpnan.kyiv.ua/archive/2016/3/9.pdf&ved=2ahUKEwiM8dHfmaKJAxWkBsEHRRJMz4QFnоЕСВUQAQ&usg=AOvVaw14qyNMKEKoOpazOYb36Yk>
2. Твердохліб О. Дифамація в публічній сфері України та проблеми її подолання. URL: <http://old.univer.km.ua/visnyk/1618.pdf>
3. Бурмагін Олександр, Опришко Людмила. Правові засади професійної діяльності журналіста / Посібник для журналістів. К., 2021. 91 с. URL: <http://surl.li/crutl>
4. Закони України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
5. Стисло про дифамацію. Посібник Артикулю 19 URL: <http://www.medialaw.kiev.ua/publishing/books/11/>
6. http://www.vasu.gov.ua/plenum/post_plenum/postanova_plenumu_10_2909-2016
7. Офіційний сайт Верховної Ради. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09#Text
8. Основи судової журналістики. URL: <https://imi.org.ua/books/posibnyk-osnovy-sudovoji-zhurnalistyky-i1907>

Практичне заняття № 5

Розслідувальна журналістика та етичні норми

Питання для обговорення

1. Що Ви знаєте про прихований збір інформації (метод «маски», приховане (включене) спостереження тощо)?
2. Яка роль чутки і пліток у журналістиці?
3. Які ще види маніпулювання у розслідувальній журналістиці Вам відомі?
4. Прокоментуйте журналістський стандарт відокремлення фактів від коментарів і принциповість його дотримання в журналістиці.

5. Яким чином можна зберегти захист джерел інформації? Як корелюється із захистом джерел інформації інтерв'ю без запису?
6. У чому принципова різниця між інтерв'ю під запис та без нього?
7. Як і з якою метою в розслідувальній журналістиці використовувати коментарі від експертів, псевдоекспертів, «диванних критиків» тощо?
8. Діяльність українських проєктів «Bihus.Info», «Радіо Свобода» («Схеми: корупція в деталях»). Проєкт Христо Грозева.

Завдання:

1. Знайти приклади сучасних журналістських розслідувань українських проєктів (М. Ткача, Ю. Ніколова, Ю. Бутусова та інших), проаналізувати на предмет методів збору інформації та дотримання журналістських стандартів. Надати рекомендації щодо покращення журналістського матеріалу.
2. Знайти приклад розслідування міжнародних розслідувачів (проєкт Христо Грозева або інші на власний вибір).
3. Проаналізувати рішення щодо судових позовів проти журналістів-розслідувачів за матеріалом К. Дячук «Верховний Суд став на бік hromadske в справі за позовом Портнова» <https://imi.org.ua/news/verhovnyj-sud-stav-na-bik-hromadske-u-spravi-za-pozovom-portnova>

Література:

1. Бем М., Городинський І., Саттон Г., Родіоненко О. Захист персональних даних. Правове регулювання та практичні аспекти: науково-практичний посібник. Європейський Союз, Рада Європи. Київ: К.І.С., 2015. 220 с.
2. Гороховський О. Фактчек: практичний посібник. URL: https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2017/06/AMO_Factchecking-jako-trend-v-investigativni-zurnalisticke-moznosti-a-perspektivy.pdf (дата звернення: 07.08.2024)
3. Етичні стандарти розслідувальної журналістики. Втручання в особисте життя <https://video.detector.media/lessons/etychni-standarty-rozslidivalnoi-zhurnalistyky-i18>
4. Етичні виклики та стандарти журналістики розслідувань.
5. Офіційний сайт Комісії з журналістської етики. <https://cje.org.ua/news/etychni-vyklyky-ta-standarty-zhurnalistyky-rozsliduvan/>
6. Етика розслідувальної журналістики: принципи від Анни Бабінець. Офіційний сайт Комісії з журналістської етики. URL: <https://cje.org.ua/news/etyka-rozslidivalnoi-zhurnalistyky-pryntsyru-vid-anny-babinets/>
7. Посібник з журналістських розслідувань. Офіційний сайт Комісії з журналістської етики. URL: <https://irrp.org.ua/wp-content/uploads/2013/12/verstka.pdf>

Практичне заняття 6

Етичні засади кримінальної журналістики

Питання для обговорення

1. У чому полягають особливості підготовки до матеріалів та опрацювання інформації на кримінальну тематику?
2. Чому кримінальна журналістика виконує іміджеформуючу роль у діяльності органів виконавчої влади та органів внутрішніх справ?

3. Чи можна простежити в історії української кримінальної журналістики залежність від свободи слова і політичної ситуації? Наскільки це явище очевидне?
4. Назвіть особливості інтерв'ю з особами, які зазнали фізичного та морального насилля.
5. Як висвітлювати в кримінальній журналістиці злочини, скоєні щодо неповнолітніх?
6. Наскільки часто в українській журналістиці відбувається порушення презумпції невинуватості? Аргументуйте відповідь прикладами.
7. Назвіть основні причини порушень етичних стандартів у кримінальній журналістиці.

Завдання:

1. Подивіться матеріали в YouTube за покликанням URL: <https://www.youtube.com/watch?v=FO8ZHC8m93U> та URL: <https://www.youtube.com/watch?v=4ZXlpruJwi0> і визначте основні порушення в журналістській роботі.
2. Наведіть власні приклади з медіа, відповідаючи на питання плану практичного заняття.

Література:

1. Буроменський М та ін. Основи судової журналістики : посібник для журналістів. Київ. 2009. 72 с. URL: <https://court.gov.ua/userfiles/UROL%20Courts%20and%20Media%20Manual%20for%20Journalists.pdf>
2. Дистанційний курс «Суди та ЗМІ». Текст уроків. URL: https://aup.com.ua/uploads/Sudy_ta_ZMI.pdf
3. Порфімович О. Л. Кримінальна журналістика. Вибрані лекції. Київ : ФОП ПОДОЛІН І. В., 2009. 192 с.
4. Як журналістам робити матеріали про смерті URL: <https://imi.org.ua/advice/yak-zhurnalistam-robyty-materialy-pro-smerti-i32962>
5. «МедіаЧек»: ДніпроTV у сюжеті про самогубства підлітків необґрунтовано деталізував обставини суїцидів. URL: <https://imi.org.ua/news/mediachek-dniprotv-u-syuzheti-pro-samogubstva-pidlitkiv-neobgruntovano-detalizuvav-obstavyny-i64342>

Практичне заняття 7

Воєнна журналістика та етичні порушення

Питання для обговорення

1. Які основні правила та норми Ви знаєте щодо висвітлення воєнних ?
2. Розкажіть про поради Міністерства оборони України журналістам щодо таємної інформації, «військової таємниці», оформлення та подання фото- та відеофіксації подій.
3. Як відбувається регулювання поширення воєнної інформації в Цивільному та Кримінальному кодексах України? Назвіть окремі статті
4. Що Ви знаєте про статус журналіста під час війни, акредитацію.

5. Який «порядок денний» українських медіа в умовах повномасштабного вторгнення?
6. У чому полягає особливість висвітлення проблем комбатантів, некомбатантів, тимчасово (внутрішньо) переміщених осіб?
7. Які можуть бути журналістські стратегії у відтворення досвіду та проблем комбатантів? Відповідь можна проілюструвати на прикладі видання «Рубрика».

Завдання:

1. Ознайомтеся зі зверненням студентки 4 курсу кафедри журналістики Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна до КЖЕ «Правила висвітлення прощань із загиблими воїнами». URL: <https://cje.org.ua/news/pravyla-vysvitlennia-proshchan-iz-zahyblimy> voianamy/. Складіть перелік своїх питань до КЖЕ в контексті цієї проблеми.
2. Перегляньте рішення КЖЕ щодо дописів у соцмережах «Укрінформу» про обстріли у Харкові URL: <https://cje.org.ua/complaints/shchodo-dopysiv-u-sotsmerezhakh-ukrinformu-pro-obstrily-u-kharkovi/> та Щодо матеріалів Інтернет-видання «368.media» про вироки щодо військовослужбовців URL: <https://cje.org.ua/complaints/shchodo-materialiv-internet-vydannia-368media-pro-vyroky-shchodo-viyskovosluzhbovtziv/>, поясніть аргументацію Комісії щодо винесення рішення «публічний осуд».

Література:

1. Земляна І. Журналіст і (НЕ) безпека: посібник для журналістів, які працюють в небезпечних умовах. Київ, 2016. 191 с.
2. Посібник з журналістської етики / [Куликов А., Кузьменко Л., Дворовий М., Дуцик Д., Куш Л.]. Київ: Комісія з журналістської етики, 2023. 129 с.
3. Журналістика війни: як працювати в умовах конфлікту. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/9/3/254531.pdf>
4. Щодо висвітлення тем, пов'язаних із українськими полоненими URL: <https://cje.org.ua/statements/shchodo-vysvitlennia-tem-pov-iazanykh-iz-ukrainskymu-polonenyumu/>
5. Термінологічний словник російсько-української війни / за ред. М. М. Слюсаревського ; упоряд. С. Л. Чуніхіна. Київ : Ін-т соціальної та політичної психології НАПН України, 2022. 20 с. URL: <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2022/04/%>
6. Стандарти журналістики під час війни. Як писати про трагічні події — Інфографіка. URL: <https://imi.org.ua/articles/standarti-jurnalistiki-pid-chas-viyni-yak-pisati-pro-tragichni-podiji-infografika-i988>

Практичне заняття № 8

Журналістика екстремальних ситуацій

Питання для обговорення

1. Які особливості висвітлення антропогенних і природних катастроф та стихійних лих, зокрема:
 - аварії на АЕС (ЧАЕС, Фукусіма -1);
 - стихійні лиха (паводки, шторми, буревії, лісові пожежі, урагани, тайфуни);
 - техногенні катастрофи (Скнилівська трагедія, Ожидівська залізнична аварія);
 - епідемії та пандемії;

- збройні напади на редакційні колективи (Шарлі Ебдо, напади на журналістів в Україні (Г. Гонгадзе, Б. Дерев'яно), Ви знаєте? ілюструйте прикладами матеріалів з журналістських видань.
- 2. Розкажіть про діяльність українських журналістів-надзвичайників.
- 3. Як висвітлювати протести, страйки, конфлікти, акти терору?
- 4. Що Ви знаєте про професійні порали від журналістів та юридичні - від ЦЕДЕМ або від КЖЕ?
- 5. Які правила безпека журналістів є принциповими?

Завдання:

1. Навести приклади публікацій на кожне питання. Проаналізувати подачу фактів (посилання на джерела, наявність статистики), використання термінології, емоційне забарвлення, наявність/відсутність рекомендацій щодо особистої безпеки.
2. Зробити підбірку публікацій одного з представлених у презентації журналістів.
3. Проаналізуйте контент одного з українських медіа за тиждень на предмет порушення етичних стандартів в журналістиці. Презентуйте результати свого дослідження.

Література:

1. Презентація «Екстремальна журналістика в Україні». Всеосвіта. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/0100b5fw-2625.ppt.html>
2. Василик Л. Є. Екстремальна журналістика та професійна етика: журналістська колізія. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки. 2011. Вип. 25. С. 94-97. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkrnu_fil_2011_25_27
3. Дикань С. А. Зима О. Є. Безпека в галузі та надзвичайних ситуаціях. URL: http://pidruchniki.com/86062/bzhd/bezpeka_v_galuzi_ta_nadzvichaynih_situatsiyah
4. Довідник безпеки журналістів. Самоохоронник у гарячих точках та при громадянських заворушеннях. Рівне: Незалежна медіа-профспілка України, 2007. 82 с.
5. Екстремальна журналістика. Кодекс честі I ч. URL: <http://h.ua/story/19432/>
6. Екстремальна журналістика. Кодекс честі II ч. URL: <http://h.ua/story/19433/>
7. Желібо Є. П., Заверуха Н. М., Запарний В. В. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб. Київ: Каравела, 2008. 344 с.
8. Журналіст і (НЕ) безпека. Посібник для журналістів, які працюють в небезпечних умовах. URL: <https://imi.org.ua/books/zhurnalist-i-ne-bezpeka-posibnyk-dlya-zhurnalistiv-yaki-pratsyuuyut-v-nebezpechnyh-umovah-i1913>
9. Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації: Посібник рекомендацій для працівників ЗМІ. Київ: «Компанія ВАІТЕ», 2016. 118 с.
10. Земляна І. Журналіст і (НЕ) безпека. Посібник для журналістів, які працюють в небезпечних. Київ: ГО «Інститут масової інформації», 192 с.
11. Нетреба М. М., Непомняца К. А. Робота журналіста в екстремальних ситуаціях. Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації : наук.-вироб. журн. Запоріжжя: Класич. приват. ун-т., 2016. С. 93-97. № 1 (25).
12. Романюк О. М. Заручники інформації: Посібник з безпеки українських журналістів Київ: «Такі справи», 2007. 167 с.
13. Білограць Х. Р. Екстремальна журналістика. URL: <https://old.lpnu.ua/education/majors/subject/IJPS/8.061.00.01/19/2018/ua/full/1/1043>

Практичне заняття № 9

Журналіст під час виборчих перегонів. Порушення норм у рекламних матеріалах

Питання для обговорення

1. Що Ви знаєте про права та обов'язки журналіста у виборчих процесах? Розкажіть про принципи роботи під час кампаній.
2. Як висвітлювати політичні блоки, їх політичні програми?
3. Що таке політична «джинса»? Аргументуйте відповідь на прикладі самостійно проаналізованого журналістського матеріалу.
4. Які особливості використання соціологічних опитувань (досліджень) та як з цим пов'язані маніпуляції?
5. Як на законодавчому рівні врегульовано використання політичної реклами та джинси?
6. Назвіть вимоги щодо реклами тютюну, алкоголю та соціальної реклами.
7. У чому принципова різниця між політичною рекламою, пропагандою та агітацією? Аргументуйте відповідь на прикладах журналістських матеріалів.
8. Які прояви сексизму, расизму, ейджизму в американській виборчій президентській кампанії 2024 року Ви помітили? Ілюструйте відповідь прикладами.

Завдання:

1. Проаналізувати ситуацію з джинсою в Україні, зробити висновки щодо зменшення/збільшення джинси під час повномасштабного вторгнення, зокрема у матеріалах Дмитра Баркара «Джинса в онлайн-медіа. Моніторинговий звіт – грудень 2023 року», Олени Голуб «Джинса в онлайн-медіа. Моніторинговий звіт за 2 квартал 2024 року» та Ольги Василець «Дніпровські локальні медіа і локальна політична джинса: моніторинг ІМІ». URL: (<https://imi.org.ua/blogs/dniprovski-lokalni-media-i-lokalna-politychna-dzhynsa-monitoryng-imi-i64031>)
2. Знайти й проаналізувати одну з політичних передвиборчих промов Дональда Трампа з Ютубканалу, Twittera або інших медіа на предмет етичних порушень.

Література:

1. Бондаренко І. Журналістська етика: навчально-методичний посібник. Запоріжжя: Запорізький національний університет. 2021. 175 с.
2. Бойчук І.В. Етика в рекламній та PR-діяльності : дистанційний курс URL: <http://virt.lac.lviv.ua/enrol/index.php?id=22535>
3. Висвітлення виборів: правила західного журналіста. URL: <https://imi.org.ua/advice/visvitlennya-viboriv-pravila-zahidnogo>
4. Висвітлення виборів в Україні: Порадник для журналістів та редакцій/ у поряд. О. Погорелов. Київ, 2019. 32 с.
5. ЗМІ та вибори: саморегуляція, безпека, закони <https://imi.org.ua/books/zmi-ta-vyboru-samorehuliatytsiia-bezpeka-zakony-i1915>
6. Міжнародний кодекс рекламної практики. URL: <http://zakon2.rada.gov/>
7. Бойчук І.В. Етика в рекламній та PR-діяльності : дистанційний курс URL: <http://virt.lac.lviv.ua/enrol/index.php?id=2253>
8. Міжнародний кодекс рекламної практики. URL: <http://zakon2.rada.gov/>
9. Посібник з верифікації. URL: <https://cje.org.ua/library/posibnyk-z-veryfikaciyi-2015/>

Практичне заняття № 10

Порушення норм в інтернет-журналістиці, соціальних мережах

Питання для обговорення

1. Що Ви знаєте про конфлікти в інтернеті?
2. Які особливості та прояви булінгу в соціальних мережах Вам відомі?
3. Що таке боти і ботоферми?
4. Яка роль використання ботоферм під час виборчих кампаній, воєнних дій, інформаційних та гібридних воєн?
5. Чому клікбейтність матеріалів є порушенням журналістських стандартів?
6. Назвіть основні вимоги до поширення інформації в інтернеті (особистої, таємної тощо) або щодо використання інформації з інтернету.
7. Розкажіть про юридичне регулювання плагіату та інформації з інтернету в журналістиці.

Завдання:

1. Наведіть приклади тролінгу в соціальних мережах, які стосувалися б різних тем, зокрема й воєнної. Простежте роль і психологічні прояви поведінки троля.
2. Напишіть есе про використання ботів і ботоферм або під час російсько-української війни, або в суспільному житті та, наприклад, про їх роль під час виборчих кампаній.

Література:

1. «Анти-ТЦК». Як працюють ворожі телеграм-рекрутери й боти, які вербують українців для диверсій. URL: <https://detector.media/detektor-media-govoryt/article/234168/2024-10-20-anty-ttsk-yak-pratsyuyut-vorozhi-telegram-rekrutery-y-boty-yaki-verbuyut-ukraintsiv-dlya-dyversiy/>
2. Бондаренко І. Журналістська етика: навчально-методичний посібник. Запоріжжя: Запорізький національний університет. 2021. 175 с.
3. Висвітлення виборів: правила західного журналіста. URL: <https://imi.org.ua/advice/visvitlennya-vivoriv-pravila-zahidnogo-jurnalista-2318>
4. Висвітлення виборів в Україні: Порадник для журналістів та редакцій/ у поряд. О. Погорелов. Київ, 2019. 32 с.
5. Бойчук І.В. Етика в рекламній та PR-діяльності : дистанційний курс. URL: <http://virt.lac.lviv.ua/enrol/index.php?id=2253>
6. Мельник Р. У Telegram заявили, що «помилково» заблокували чат-боти ГУР, СБУ і «Ворог». URL: <https://detector.media/infospace/article/226107/2024-04-29-u-telegram-zayavyly-shcho-pomylkovo-zablokuvaly-chatboty-gur-sbu-i-ievorog/>
7. Михайлів В., Полторак О., Пилипенко А. Коли державні комунікації стають пропагандою. Як Росія використовує сторінки посольств у США та ПАР у твітері для поширення брехні. URL: <https://ms.detector.media/propaganda-ta-vplivi/post/36598/2024-10-31-koly-derzhavni-komunikatsii-stayut-propagandoyu-yak-rosiya>
8. Посібник з верифікації/ за заг. ред. К. Сільвермана. URL: <https://cje.org.ua/library/posibnyk-z-veryfikaciyi-2015/>
9. Проросійські боти та аноніми масово дискредитують українських біженців у соцмережах за кордоном, — ІМІ. URL: <https://detector.media/infospace/article/218362/2023-10-20-prorosiyiski-boty-ta-anonimy-masovo-dyskredytuyut-ukrainskykh-bizhentsiv-u>

10. Як російські боти використовують тренди у твітері, щоб поширювати антиукраїнські наративи. URL: <https://disinfo.detector.media/post/yak-rosiiski-boty-vykorystovuiut-trendy-u-tviteri-shchob-poshyriuvaty>
11. Як TikTok став зброєю: від румунського електорального шоку до українських реалій. URL: <https://detector.media/infospace/article/235423/2024-12-01-yak-tiktok-stav->

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Творчі завдання спрямовані на формування навичок критичного аналізу медіаконтенту, оцінювання діяльності журналістів і медіа з погляду професійної етики, а також на розвиток уміння аргументовано висловлювати власну позицію щодо актуальних проблем сучасного інформаційного простору.

Під час виконання завдань студентам необхідно керуватися положеннями Кодексу етики українського журналіста, міжнародними журналістськими стандартами, принципами соціальної відповідальності медіа, академічної доброчесності та критичного мислення.

Аналіз однієї з передвиборчих промов Дональда Трампа

Для осмислення етичних аспектів політичної комунікації, аналізу риторики політичних лідерів та оцінки впливу публічних виступів на громадську думку доречно буде проаналізувати промови Дональда Трампа.

Для аналізу оберіть одну передвиборчу промову Дональда Трампа (текст або відеозапис) з наступних джерел: C-SPAN, PBS NewsHour, The Miller Center (University of Virginia), Trump Archive та CNN Politics.

Серед виступів можна обрати наступні:

- Оголошення про участь у виборах 2015 року (Trump Tower);
- Промова на Республіканському національному з'їзді 2016 року;
- Передвиборчі мітинги 2020 року;
- Промова про висунення кандидатом на Республіканському з'їзді 2024 року;
- Кампанійна промова в одному з «хитких» штатів (Пенсильванія, Мічиган, Вісконсин).

У дослідженні необхідно коротко охарактеризувати політичний контекст виступу та проаналізувати його за такими критеріями:

Критерії аналізу:

1. **Контекст виступу:** дата та місце промови; виборча кампанія, у межах якої вона була виголошена та цільова аудиторія.
2. **Основні меседжі:** ключові теми та проблеми; головні політичні обіцянки та образи «своїх» і «чужих».
3. **Риторичні прийоми:** використання емоційних аргументів; апеляція до страху, надії, патріотизму; повтори, метафори, гасла та використання персональних історій та прикладів.
4. **Дотримання етичних принципів:** достовірність наведених фактів; наявність маніпулятивних тверджень; використання мови ворожнечі або дискримінаційних висловлювань та повага до політичних опонентів.
5. **Вплив на аудиторію:** можливі емоційні реакції слухачів; способи формування громадської думки та потенційні суспільні наслідки.

У підсумку необхідно дати власну оцінку промові з позицій журналістської етики та пояснити, які її елементи можуть викликати професійні дискусії серед журналістів і медіаекспертів.

Обсяг роботи – 3–5 сторінок.

Есе на тему «Використання ботів і ботоферм під час російсько-української війни»

Для аналізу ролі інформаційних технологій у сучасній війні та проаналізувати етичні виклики, пов'язані з використанням ботів у цифровому середовищі.

Есе повинно мати авторський характер і містити власні роздуми студента, підкріплені прикладами з реального інформаційного простору. У роботі доцільно висвітлити такі питання: поняття ботів і ботоферм; механізми їхнього функціонування; роль ботомереж у поширенні дезінформації та пропаганди; вплив ботів на громадську думку та інформаційну безпеку; використання штучного інтелекту в інформаційних операціях; способи протидії дезінформаційним кампаніям і відповідальність журналістів за перевірку інформації в умовах інформаційної війни.

Під час написання есе важливо не лише описати проблему, а й висловити власне бачення її розв'язання. Необхідно аргументувати свою позицію, спираючись на конкретні приклади з українського та міжнародного медіапростору. Обсяг роботи – 2–4 сторінки.

Аналіз контенту сучасного медіа за тиждень на предмет дотримання журналістських стандартів

Варто обирати не відверто пропагандистські ресурси, а медіа, де можна знайти як приклади якісної журналістики, так і типові порушення стандартів: «Телеграф», «Обозреватель (OBOZ.UA)», «Politeka», «Znaj.ua» та 24 Канал. Оберіть одне із запропонованих медіа та проаналізуйте не менше 20 матеріалів за тиждень на предмет дотримання стандартів достовірності, точності, балансу думок, повноти інформації, відокремлення фактів від коментарів та етичних норм». У завершальній частині необхідно оцінити загальний рівень професійності обраного медіа, визначити найпоширеніші порушення та запропонувати рекомендації щодо покращення якості журналістського контенту.

Обсяг роботи – 4–6 сторінок.

Після проведеного аналізу порівняйте результати своєї роботи з моніторингами Інституту масової інформації (ІМІ) та Детектора медіа, які регулярно фіксують порушення журналістських стандартів в українських медіа. Це зробить аналіз більш науково обґрунтованим.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота з дисципліни передбачає виконання написання власного журналістського матеріалу з дотриманням етичних стандартів. Студент повинен підготувати авторський журналістський матеріал для українського медіа (онлайн-видання, друкованого медіа, телевізійного чи мультимедійного проєкту) з урахуванням тематики та стандартів етики.

Ці теми можна використовувати як для навчальних журналістських матеріалів, так і для підготовки публікацій у жанрах репортажу, інтерв'ю, нарису, аналітичної статті, журналістського розслідування та журналістики рішень відповідно до рекомендацій UNESCO, International Federation of Journalists та European Federation of Journalists щодо етичного висвітлення чутливих тем.

Пропонуємо добірку тем з урахуванням виду медіа, аудиторії тощо:

1. Як змінилася робота регіональних журналістів у прифронтових громадах України (репортаж)
2. Один день із військовим кореспондентом: виклики та професійні ризики (портретне інтерв'ю)
3. Правила безпеки для журналістів під час роботи в зоні бойових дій (аналітична стаття)
4. Історії міст, які живуть під постійною загрозою обстрілів (репортаж)
5. Як журналісти перевіряють інформацію в умовах війни (пояснювальна стаття)
6. Психологічне вигорання воєнних кореспондентів: причини та шляхи подолання (проблемна стаття)
7. Чому конфіденційні джерела залишаються основою якісної журналістики (аналітична стаття)
8. Баланс між суспільним інтересом і правом людини на приватність (журналістське есе)
9. Як медіа можуть порушувати презумпцію невинуватості: аналіз конкретних кейсів (журналістське розслідування)
10. Анонімні джерела: коли їх використання виправдане (експертне інтерв'ю)
11. Мова журналістики під час висвітлення кримінальних справ (оглядова стаття)
12. Суд у медіа чи суд у залі суду: межі відповідальності журналіста (проблемна стаття)
13. Як українські розслідувальні медіа викривають корупційні схеми під час війни (оглядова стаття)
14. Міжнародні партнерства українських журналістів: нові можливості та виклики (аналітична стаття)
15. Від локальної редакції до міжнародного проєкту: історія успіху українських медійників (нарис)
16. Роль фактчекінгових платформ у боротьбі з дезінформацією (аналітична стаття)

17. Як працюють сучасні журналістські розслідування: від ідеї до публікації (репортаж із редакції)
18. Українські медіа на міжнародній арені: досвід співпраці з іноземними редакціями (інтерв'ю)
19. Життя після евакуації: історії внутрішньо переміщених осіб (репортаж)
20. Доступність міського простору для людей з інвалідністю: реальний стан справ (журналістське дослідження)
21. Як коректно говорити про інвалідність у медіа (пояснювальна стаття)
22. Повернення до мирного життя: досвід українських ветеранів (портретний нарис)
23. Історії стійкості: підприємці серед внутрішньо переміщених осіб (нарис)
24. Медіа без стигматизації: як висвітлювати теми психічного здоров'я (аналітична стаття)
25. Чому постраждалі від насильства часто не звертаються по допомогу (проблемна стаття)
26. Роль журналіста у висвітленні випадків домашнього насильства (експертне інтерв'ю)
27. Етичні стандарти роботи з людьми, які пережили травматичний досвід (аналітична стаття)
28. Історія відновлення після пережитого насильства: досвід однієї людини (портретний нарис)
29. Журналістика рішень: як медіа можуть допомагати громадам долати проблеми (журналістика рішень (solutions journalism))
30. Людина в центрі історії: гуманістичний підхід до висвітлення наслідків війни (репортаж)

Матеріал може бути виконаний у жанрі: новини; аналітичної статті; репортажу; інтерв'ю; лонгріду; авторської колонки; мультимедійного спецпроєкту; журналістського розслідування; огляду медіаконтенту.

Основні вимоги до роботи.

1. **Обсяг основного тексту:** від 5 000 до 10 000 знаків (без пробілів).
2. **Обов'язкове обґрунтування** (0,5 сторінки)
До кожного матеріалу студент обов'язково додає окремий аналітичний блок обсягом приблизно 0,5 сторінки, у якому необхідно:
 - 2.1. **Охарактеризувати інформаційну політику обраного медіа**
Потрібно коротко визначити: тематичну спрямованість медіа; особливості редакційної політики; стиль подачі інформації; рівень дотримання журналістських стандартів; наявність або відсутність маніпулятивних практик; специфіку психологічного впливу контенту на аудиторію.
 - 2.2. **Визначити цільову аудиторію медіа**
Необхідно описати: вік аудиторії; соціальні та професійні групи; інформаційні потреби; особливості сприйняття контенту; причини популярності медіа серед цієї аудиторії.
 - 2.3. **Обґрунтувати вибір рубрики**

Автор повинен пояснити: у яку рубрику або тематичний розділ медіа доцільно помістити власний матеріал; чому саме ця рубрика є найбільш релевантною; яким чином матеріал відповідатиме стилю та очікуванням аудиторії конкретного медіа. Приклади рубрик: «Суспільство»; «Війна»; «Психологія»; «Медіа»; «Культура»; «Думки»; «Блоги»; «Спецпроекти»; «Інтерв'ю» тощо.

Додаткові вимоги: дотримання журналістських стандартів: достовірність, баланс думок, точність, відокремлення фактів від коментарів; використання щонайменше 3–5 джерел інформації; наявність заголовка, ліду та структури тексту.

Рекомендації щодо презентації власного журналістського матеріалу

Презентація власного журналістського матеріалу є важливим етапом творчої роботи, оскільки дозволяє не лише представити результат журналістського дослідження, а й продемонструвати вміння аргументовано захищати авторську позицію, працювати з аудиторією та дотримуватися професійних стандартів журналістики.

Під час виступу студенту рекомендується коротко охарактеризувати тему матеріалу, пояснити її актуальність та суспільну значущість. Важливо обґрунтувати вибір жанру (новина, репортаж, інтерв'ю, стаття, нарис, журналістське розслідування тощо) і визначити цільову аудиторію, для якої створювався матеріал.

У презентації доцільно висвітлити основні етапи роботи над матеріалом: пошук теми, збір інформації, роботу з джерелами, проведення інтерв'ю, перевірку фактів та підготовку тексту до публікації. Особливу увагу слід приділити труднощам, які виникали під час підготовки матеріалу, та способам їх подолання.

Рекомендується використовувати мультимедійну презентацію обсягом 5–7 слайдів, яка може містити ілюстрації, фотографії, інфографіку, цитати спікерів, статистичні дані або фрагменти журналістського матеріалу. Водночас слайди повинні доповнювати усний виступ, а не дублювати його текст.

Наприкінці презентації студент має коротко оцінити власний матеріал з погляду дотримання журналістських стандартів достовірності, точності, балансу думок, повноти інформації та етичних норм. Доцільно також сформулювати висновки щодо отриманого професійного досвіду та можливостей удосконалення матеріалу в майбутньому.

Орієнтовна тривалість презентації – 5–7 хвилин із подальшими відповідями на запитання викладача та одногрупників.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Декларація принципів поведінки журналістів МФК.
2. Міжнародні принципи з журналістської етики.
3. Резолюція ПАРЄ.
4. Кодекс професійної етики Товариства професійних журналістів (SPJ) (США).
5. Настанови ВВС.
6. Євроінтеграційні процеси в Україні та «Закон про медіа» (2023).
7. Етичний кодекс українського журналіста.
8. Діяльність Комісії з журналістської етики в Україні.
9. Основні стандарти в журналістиці та їх порушення.
10. Маркери етичних порушень у матеріалах. Мова ворожнечі.
11. Стереотипи у контексті етичних порушень.
12. Види дискримінації. Загальні поради щодо уникнення дискримінації при висвітленні проблем різних соціальних груп.
13. Фейки та дезінформація.
14. Дифамація. Журналістська дифамація.
15. Маніпулювання фактами в розслідувальній журналістиці. Діяльність українських та світових розслідувальних проєктів (на прикладі самостійно прочитаного матеріалу).
16. Основні вимоги щодо матеріалів на кримінальну тематику.
17. Порушення презумпції невинуватості. Особливості висвітлення матеріалів кримінального характеру (на прикладі самостійно прочитаного матеріалу).
18. Етичні норми у воєнній журналістиці. Статус журналіста.
19. Основні вимоги щодо використання інформації з публікацій у соцмережах.
20. Як висвітлювати факти загибелі українців у журналістських матеріалах: вимоги та рекомендації (на прикладі самостійно прочитаного матеріалу).
21. Правила висвітлення гендерно чутливих проблем (на прикладі самостійно прочитаного матеріалу).
22. Висвітлення наслідків стихійних лих та катастроф (на прикладі самостійно прочитаного матеріалу) (на прикладі самостійно прочитаного матеріалу).
23. Особливості висвітлення соціальних конфліктів, революційних ситуацій.
24. Порушення норм журналістської етики під час політичних перегонів. Представлення політичних сил, програм, інфоприводів. Права та обов'язки журналістів під час виборів.

25. Правила використання соціологічних опитувань приватних та державних служб (на прикладі самостійно прочитаного матеріалу).
26. Політична «джинса». Спільне та відмінне в «джинсі» та рекламі. Маніпуляційні прийоми (на прикладі самостійно прочитаного матеріалу).
27. Порухення норм в інтернетжурналістиці.
28. Використання плагіату.
29. Булінг (на прикладі самостійно прочитаного матеріалу).
30. Особливості висвітлення матеріалів про дітей (на прикладі самостійно прочитаних матеріалів).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Вакуленко О.В. Засоби масової інформації як особливий чинник впливу на формування способу життя особистості. *Соціальний працівник*. 2005. вересень. С. 14-18.
2. Варій М. Й. Загальна психологія. Навчальний посібник / 2-ге видан., випр. і доп. Київ: «Центр учбової літератури», 2007. 968 с.
3. Вплив медіа на розвиток особистості / Л. А. Найдьонова. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник / ред.-упоряд. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; за наук.ред. В. В. Різуна. Київ: Центр вільної преси, 2012. С. 237-282.
4. Демуцька А. Інформаційні психологічні спеціальні операції (ІПСО) як інструмент масифікації емоцій у соціальних комунікаціях. Українська журналістика у світовому інформаційно-комунікаційному контексті: здобутки і перспективи: зб. наук. пр. за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції / упоряд. Н. Желіховська, А. Волобуєва, І. Євдокименко, Н. Сидоренко. Київ, 2023. С. 291-296. URL: <https://journ.knu.ua/nauka1/wp-content/uploads/2024/02/Conference.pdf>
5. Іващенко В. Л. Сучасні медіакомунікативні технології: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Видавництво “Розумники”», 2021. 192 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/39534/1/V_Ivashchenko_SMKT_2021.pdf
6. Коваленко А. Ф. Психологічні аспекти сатиричної комунікації в сучасній українській війсьній меметиці (за матеріалами соцмереж). *Синopsis: текст, контекст, медіа*. 2024. 30 (1). С. 24–33. URL: <https://synopsis.kubg.edu.ua/index.php/synopsis/issue/view/51>
7. Коваленко А., Тельпіс Д. Психологічний вимір сучасних українських воєнних щоденників. *Образ*. Вип. 3 (40). 2022. С. 17– 28. URL: [https://doi.org/10.21272/Obraz.2022.3\(40\)-17-28](https://doi.org/10.21272/Obraz.2022.3(40)-17-28)
8. Лизанчук В. Психологія мас-медіа : підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 420 с. URL: <http://old.journ.lnu.edu.ua/books/ps-mas-media.pdf>
9. Медіакультура: соціально-психологічний підхід / За ред. Л. А. Найдьонової, О. Т. Баришпольця. Київ: Міленіум, 2010. 440 с.
10. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник. Київ: Центр вільної преси. 2013. 352 с.
11. Найдьонова Л. А. Медіапсихологія: основи рефлексивного підходу: Підр. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2015. 244 с.
12. Павелків Р. В. Вікова психологія. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/75237-rozdl-1-predmet-ta-metodi-vkovo-psiholog.html>
13. Різун В. В. Теорія масової комунікації: підр. Київ: Видавничий центр «Просвіта», 2008. 260 с. https://www.researchgate.net/publication/308796925_Teoria_masovoi_komunikacii
14. Субашкевич І. Р. Вікові особливості інтернет-залежності. *Габітус*. Науковий журнал з соціології та психології. Вип. 22. 2021. С.179-184. URL: <http://habitus.od.ua/journals/2021/22-2021/32.pdf>
15. Субашкевич І. Р. Формування медіаосвіченості студентської молоді: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 249 с.

16. Субашкевич І. Р. Формування ціннісно-сміслової сфери студентів педагогічних спеціальностей медіапсихологічними технологіями : практич. посіб. Львів : Растр-7, 2016. 59 с.

Допоміжна

1. Барчі Б. В. Вплив ЗМІ на формування конформності підлітків. Дипломна робота. URL: [http://dspace.s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/4713/1/Research %20of %20the %20factors %20of %20conformal behavior of %20high %20school %20students.pdf](http://dspace.s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/4713/1/Research%20of%20the%20factors%20of%20conformal%20behavior%20of%20high%20school%20students.pdf)
2. Бегерська О. В. Особливості інтернет-комунікації. *Проблеми семантики слова, речення та тексту*. Київ: Київський національний лінгвістичний університет, 2017. № 38. С. 17–20.
3. Гаркавенко Ю. С. Мас-медійні джерела гетеростереотипізації України: комунікаційний аспект: автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.01 / Гаркавенко Юлія Станіславівна ; Дніпров. нац. ун-т імені Олеся Гончара. Дніпро, 2019. 18 с. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S
4. Гудак А., Педченко Є. Комунікативна сугестія в дискурсі соціальних мереж. *Актуальні проблеми журналістики : збірник наукових праць : за матеріалами Всеукраїнської студентської наукової онлайнконференції* / за ред. С. В. Семенко. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2024. № 8. С. 38-46. URL: [http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/%D0%90%D0%BA%D1%82%D pdf](http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/%D0%90%D0%BA%D1%82%D)
5. Гудімова Алісар Поведінкові патерни користувачів соціальних мереж як умова їх психологічного благополуччя. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія – Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. (м. Одеса), 2021. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/items/46a88dee-8c3f-48fd-9a62-51015cad354>
6. Дзюба К. Когнітивні фільтри і ЗМІ. Українська журналістика у світовому інформаційно-комунікаційному контексті: здобутки і перспективи: зб. наук. пр. за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції / упоряд. Н. Желіховська, А. Волобуєва, І. Євдокименко, Н. Сидоренко. Київ, 2023. С. 297-300. URL: <https://journ.knu.ua/nauka1/wp-content/uploads/2024/02/Conference.pdf>
7. Дроботова А., Яроцька Г. С. Наративи української ідентичності: фрейм-аналіз. *Журналістика і медіа в умовах цифрових трансформацій: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих вчених*. 13 травня 2025 року. Миколаїв : НУК ім. адм. Макарова, 2025. С. 55-57. URL: <https://rep.nuos.edu.ua/server/api/core/bitstreams/62708607-782b-4fd1->
8. Кізілова Д. Медіаторизм та інформаційна війна у контексті гібридної війни. Українська журналістика у світовому інформаційно-

- комунікаційному контексті: здобутки і перспективи: зб. наук. пр. за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції / упоряд. Н. Желіховська, А. Волобуєва, І. Євдокименко, Н. Сидоренко. Київ, 2023. С. 305-308. URL: <https://journ.knu.ua/nauka1/wp-content/uploads/2024/02/Conference.pdf>
9. Клевець К., Держипільська Г. Медіапростір як чинник соціалізації та психічного благополуччя сучасної молоді. *Особистість у період суспільних трансформацій: психологія – медіа – освіта: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Івано-Франківськ, 19 березн. 2026 року). Івано-Франківськ: ЗВО «Університет Короля Данила», 2026. С. 36-38. URL: <https://ukd.edu.ua/sites/default/files/2026-04/%D0%97%>
10. Коваленко А. Професійна сміхова комунікація як копінг-ресурс та складова резильєнтності українського військовослужбовця (на прикладі соціальних мереж та медіа). URL: https://ukd.edu.ua/sites/default/files/2026-04/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%
11. Колісник Ю., Хоменко Т. Тріада «miteць – влада – преса» у контексті соціальних комунікацій УРСР (1950–1980 рр.). *Соціальні комунікації: теорія і практика*. Том 13 № 2 (2021). URL: <https://new.comteka.com.ua/index.php/journal/article/view/119>
12. Корнієнко О.М. Етнічні стереотипи в міжетнічній комунікації. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/62d71526-2d97-43b9-9385-2401eaab64ec/content>
13. Криштанович С. В. Психологічна структура особистості. URL: <https://studfile.net/preview/5184141/page:24/>
14. Кузнецова О., Лазаренко Ю. Різновиди інструментів впливу на свідомість, психіку підлітків і молоді у блогах мережі «Інстаграм». Інновації та особливості функціонування ЗМІ України: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. 2021. С. 71-74
15. Кузьменко Т. М. Сутнісні характеристики та класифікація соціальних груп: референтна група: види та функції. URL: <https://sociology.knu.ua/uk/library/sutnisni-harakteristiki-ta-klasifikaciya-socialnih-grupreferentna-grupavidi-ta-funkciyi>
16. Лапкін А. В. Щодо кримінальної відповідальності за «вподобайки» за статтею 436 Кримінального кодексу України. *Інформаційна агресія в сучасному світі: правовий І-аналіз та протидія: матеріали міжнародного науково-практичного круглого столу*. Харків, 21 червня 2024 р. : електрон. наук. вид. / редкол.: В. С. Батиргарєєва та ін. Харків : Майдан, 2024. С. 225–230. URL: https://ivpz.kh.ua/wp-content/uploads/2024/11/%D0%86%D0%BD%D1%84%D0%BE%D0%B0%D0%B3%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%96%D1%8F_21.06-%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_compressed.pdf

17. Метелюк В.І., Марченко О.В. Національний характер: консерватизм і зміни. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/9851/1/V_Meteluk_O_Marchenko_VPsP_13_2013.pdf
18. Міхуля І., Доній В. С. Стиль рекламних повідомлень для цільової аудиторії молодих батьків. *Журналістика і медіа в умовах цифрових трансформацій: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих вчених*. 13 травня 2025 року. Миколаїв : НУК ім. адм. Макарова, 2025. С. 127-129. URL: <https://rep.nuos.edu.ua/server/api/core/bitstreams/62708607-782b-4fd1-a999-cc2fc4bcf19d/content>
19. Найдьонова Л. А. Кібер-булінг підлітків (віртуальний терор) як новітній феномен інформаційної доби: теоретико-методичні засади подолання і профілактики. *Практична психологія та соціальна робота*. 2010. №8. С. 10–18. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&_S21P03=FILA=&_S21STR=Pnpz_2018_1_11
20. Найдьонова Л. Медіапсихологія: основи рефлексивного підходу. URL: <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2020/05/MediaNaydonova2013maketSite.txt>
21. Олійник А. А. Окремі форми інформаційної агресії. *Інформаційна агресія в сучасному світі: правовий І-аналіз та протидія: матеріали міжнародного науково-практичного круглого столу*. Харків, 21 червня 2024 р. : електрон. наук. вид. / редкол.: В. С. Батиргареева та ін. Харків : Майдан, 2024. С. 68–72. URL: https://ivpz.kh.ua/wp-content/uploads/2024/11/%D0%86%D0%BD%D1%84%D0%BE%D0%B0%D0%B3%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%96%D1%8F_21.06-%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_compressed.pdf
22. Олійник А., Грищенко О. В. Текстові засоби емотивної лексики в інтерв'ю інтернет-видання «Українська правда». *Журналістика і медіа в умовах цифрових трансформацій: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих вчених*. 13 травня 2025 року. Миколаїв : НУК ім. адм. Макарова, 2025. С. 137–139. URL: <https://rep.nuos.edu.ua/server/api/core/bitstreams/62708607-782b-4fd1-a999-cc2fc4bcf19d/content>
23. Орбан-Лебрик Л. Е. Соціальна психологія: книга 2: Соціальна психологія груп. Прикладна соціальна психологія. Книги XXI, 2010. 464 с.
24. Пічкіна Т. Вплив ЗМІ на формування агресивності підлітків. *Актуальні проблеми психології в закладах освіти*. Зб. наук. праць. Кривий Ріг. 2011. Том II URL: <https://journal.kdpu.edu.ua/psychology/uk/article/view/7554>
25. Потапчук К., Кирилюк О. Л. Конфліктогени в соцмережах як засіб ведення інформаційної війни. *Журналістика і медіа в умовах цифрових*

- трансформацій: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих вчених*. 13 травня 2025 року. Миколаїв : НУК ім. адм. Макарова, 2025. С. 163–165. URL: <https://rep.nuos.edu.ua/server/api/core/bitstreams/62708607-782b-4fd1-a999-cc2fc4bcf19d/content>
26. Практична медіаосвіта: авторські уроки. Збірка / Ред.-упор. В.Ф.Іванов, О.В.Волошенюк. К.: Академія української преси, Центр вільної преси, 2013. 447 с.
27. Сабодаш А., Кравченко Т. П. Психологічний вплив реклами в цифровому середовищі: де проходить межа етики? *Журналістика і медіа в умовах цифрових трансформацій: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих вчених*. 13 травня 2025 року. Миколаїв : НУК ім. адм. Макарова, 2025. С. 177-180. URL: <https://rep.nuos.edu.ua/server/api/core/bitstreams/62708607-782b-4fd1-a999-cc2fc4bcf19d/content>
28. Сиваєва А., Філатова О. С. Медіаграмотність у добу цифрової трансформації: методи протидії фейкам. *Журналістика і медіа в умовах цифрових трансформацій: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих вчених*. 13 травня 2025 року. Миколаїв : НУК ім. адм. Макарова, 2025. С. 185-187. URL: <https://rep.nuos.edu.ua/server/api/core/bitstreams/62708607-782b-4fd1-a999-cc2fc4bcf19d/content>
29. Сиваш К. О. Залученість аудиторії медіаперсоною як група психологічних медіаефектів: інтерпретація явища та аналіз. Наукові записки Інституту журналістики. 2018. Вип. 1(70). С. 77-85. URL: http://www.scientific-notes.com/wp-content/uploads/2020/07/70_8.pdf
30. Субашкевич І. Р. Вплив ЗМІ на уявлення студентської молоді про сім'ю та шлюб. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Психологічні науки». 2019. №2. С. 151–156. URL: http://www.pj.kherson.ua/file/2019/psychology_02/21.pdf
31. Туриніна О. Л. Психологія масової поведінки: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. Л. Туриніна. Київ: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2012. 152 с.
32. Федорук Д. Образ автора у телевізійному документальному телепроекті «Реальна історія». *Сучасний масмедійний простір: реалії та перспективи розвитку: матеріали Другої всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених* (м. Тернопіль, 10 квітня 2024 року), С. 126-133. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/32843/1/Masmed_prostir_Conf.pdf
33. Хомко Д., Доній В. Формування гендерної ідентичності засобами соцмереж. *Особистість у період суспільних трансформацій: психологія – медіа – освіта: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Івано-Франківськ, 19 березн. 2026 року). Івано-Франківськ:

- ЗВО «Університет Короля Данила», 2026. С. 96-98. URL: <https://ukd.edu.ua/sites/default/files/2026->
34. Хомко Д., Кравченко Т. П. Психологічний аналіз маніпулятивних технологій у медіа та механізми впливу на молодь. *Журналістика і медіа в умовах цифрових трансформацій: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих вчених*. 13 травня 2025 року. Миколаїв : НУК ім. адм. Макарова, 2025. С. 233-236. URL: <https://rep.nuos.edu.ua/server/api/core/bitstreams/62708607-782b-4fd1-a999-cc2fc4bcf19d/content>
35. Цильке Ірина, Держипільська Галина Емоційний та етичний вимір особистої журналістики. *Особистість у період суспільних трансформацій: психологія – медіа – освіта: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Івано-Франківськ, 19 березн. 2026 року). Івано-Франківськ: ЗВО «Університет Короля Данила», 2026. С. 101-104. URL: https://ukd.edu.ua/sites/default/files/2026-04/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%
36. Шейбе С., Рогоу Ф. Медіаграмотність. Підручник для вчителя. Київ: Центр вільної преси, Академія української преси. 2014. 319 с.
37. Шостя А., Погрібна О. О. Вплив візуального контенту на особливості сприймання інформації користувачами соціальних мереж. *Журналістика і медіа в умовах цифрових трансформацій: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих вчених*. 13 травня 2025 року. Миколаїв : НУК ім. адм. Макарова, 2025. С. 250-252. URL: <https://rep.nuos.edu.ua/server/api/core/bitstreams/62708607-782b-4fd1-a999-cc2fc4bcf19d/content>
38. Шотурма Н. Медіаграмотність та інформаційна гігієна: формування критичних компетенцій у студентів нежурналістських спеціальностей. *Соціальні комунікації в умовах глобалізаційних процесів: стан, тенденції, перспективи. Збірник тез за матеріалами III Міжнародної наукової конференції* (м. Тернопіль, 14 травня 2025 року) / упоряд.: Н. Поплавська, Г. Синоруб, Т. Решетуша. Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 2025. С. 218-221. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/36575/1/Sots_komunikats_konf.pdf
39. Шумарова Н. Експресивні можливості знаків пунктуації (на матеріалі заголовків текстів сайту Otiumportal). *Українська журналістика у світовому інформаційно-комунікаційному контексті: здобутки і перспективи: зб. наук. пр. за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції / упоряд. Н. Желіховська, А. Волобуєва, І. Євдокименко, Н. Сидоренко*. Київ, 2023. С. 261-267. URL: <https://journ.knu.ua/nauka1/wp-content/uploads/2024/02/Conference.pdf>
40. Subashkevych Iryna, Korniat Vira. Using media-psychological technologies to

form tolerant attitude towards children with disabilities in pedagogical specialists in the process of their professional training in Ukraine. *SPECIALUSIS UGDYMAS/ SPECIAL EDUCATION*, ISSN 1392-5369 (Print), ISSN 2424-3299 (Online), No 1 (41), 2020, DOI:10.21277/se.v1i41.521. URL: <http://www.socialwelfare.eu/index.php/SE/article/view/521>

41. Subashkevych Iryna, Korniat Vira, Loboda Viktoriya. Using youtube video resources to form a tolerant attitude towards children with special educational needs. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика : збірник наукових праць*. Київ «Едельвейс», 2020. №3. С.78 – 86. DOI: <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2020.3.9>

Інтернет ресурси

1. Детектор медіа. Аналітичні матеріали про якісну журналістику та публіцистику. URL: <https://detector.media>
2. Медіасап'єнс. URL: <http://osvita.mediasapiens.ua>
3. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%93%D0%B0%D1%80%D0%BA%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%AE\\$](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%93%D0%B0%D1%80%D0%BA%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%AE$)
4. Електронна бібліотека Інституту журналістики КНУ. URL: <http://journalib.univ.kiev.ua/>
5. Офіційний сайт газети «День». URL: <https://day.kyiv.ua/news>
6. Офіційний сайт газети «Дзеркало тижня». URL: <https://zn.ua/>
7. Офіційний сайт Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/>
8. Офіційний сайт УНІАН. URL: <https://www.unian.net/>
9. Платформа Медіаосвіта. URL: <http://mediaosvita.org.ua/uk/>
10. Сайт Академії Української преси. URL: <https://www.aup.com.ua/category/library/>
11. Сайт ДетекторМедіа. URL: <https://detector.media/>
12. Сайт Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. URL: <https://npu.edu.ua/ua/podii/9-ss/4833-mediapsykhologhiya-metamorfozy-masovoi-svidomosti-v-umovakh-informatsiinoi-viiny>
13. Сайт Підручники. URL: https://pidru4niki.com/1315091037299/psihologiya/psihologiya_simyi
14. Сайт Студент. URL: https://stud.com.ua/37655/psihologiya/diagnostika_diadne_vidnosin
15. Сайт УКУ. URL: <https://ucu.edu.ua/direction/mediapsykhologiya/>
16. Журналіст України. URL: <http://nsju.org/journals/2011/03/Jurnalist-Ukr-03-11.pdf>

Етика медіадіяльності

Методичні вказівки та завдання (рекомендації) для набуття фахових компетентностей і закріплення програмних результатів навчання здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 061 Журналістика 2 курсів денної та 1 курсу денної та заочної форм навчання.

Укладач

КОВАЛЕНКО Алла Федосіївна

Підписано до друку 30.11.2022. Формат 60x90/16.
Обсяг 1 ум.-друк. арк. Тираж 100 прим.
Зам. № 21/004

Видавець і виготовлювач

С. Л. Назарук

Україна, 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 10

Тел.: 050 905 23 77. E-mail: selen_odessa@ukr.net

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 7024 від 23.12.2019 р.